

Elina Viinamäki

Käypä hoito

ATENA

Tämän kirjan kirjoittamiseen on saatu tukea Taiteen edistämiskeskukselta.

© Elina Viinamäki ja Atena / Kustannusosaakehtiö Otava

atena.fi

ISBN 978-951-1-42385-0

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2024

*”Sanaton sopimus kehottaa: on parempi tappaa toinen kuin sallia,
että hän erikoisuutta tavoitellen tappaa itse itsensä.”*

György Konrád: Vierailija

1

Puoli kolmen jälkeen uni ei enää tullut. Kääntyilin aikani levottomana vuoteella, johon myttyyn hiotut peitot muotoilivat puuttuvan vartalon ääriiviivat. Heitin jalkani peittolantion päälle ja mietin asioita, jotka saisivat nousemisen tuntumaan välttämättömältä. Kello oli tuskin kuutta, kun jo seisoin eteisessä laukku valmiiksi pakattuna. Kattolamppu heijastui tummasta ikkunalasista kuin palava kiekko keskellä pihan vallanneita tummia puita.

Vasta bussissa tajusin, miten lopullisesti kesä oli vaihtunut syksyyn. Sama tunkkainen pimeys vallitsi niin sisällä kuin ulkonakin. Ihmiset istuivat tapansa mukaan vaitonaisina. Säiden kylmettyä anorakit olivat saaneet väistyä muhkeiden toppatakkien tieltä ja tilat olivat käyneet ahtaiksi. Lukeminen onnistui ainoastaan taskulampun valossa, koska en tohtinut pyytää kuljettajaa sytyttämään valoja. Kännykkäni valo loi levottomasti pomppivan pisteen aukeamalle, kunnes taitoin turhautuneena sivun kulmaan merkin ja sujautin kirjan laukkuuni.

Eteisaulassa tarkastelin itseäni kokovartalopeilistä. Peilin miehellä oli yllään vuosia sitten hyvin istunut takki. Huivi näytti jonkun vanhemman sukulaisen antamalta lahjalta. Rentoutta tavoitellen heilautin sen vasemman olkani yli. Minun hirvitti, miten oikukkaasti huivi näytteli osaansa, se sai minut näyttämään vähemmän tärkeältä.

Hyväntuulista teeskennellen tervehdin kalpeaa ja jo aamutui-
maan kyllästyneessä etukenossa nojailevaa vastaanottovirkailijaa. Nähdessään minun tulevan hän heitti minuun odottavan silmäyksen. Hän odotti minun sanovan jotain ja laski sitten pahastuneena katseensa. Vaimealla äänellä hän ilmoitti ensimmäisen potilaani soittaneen, että tulisi hieman myöhässä. Kiitin naista tiedosta ja ilmoitin jättäväni oven raolleen.

Hetkisen kuluttua potilas kurkisti sisään. Hansikkaita riisuen hän kertoi, miten mahdotonta nykyään oli löytää kohtuullisen hintaista parkkipaikkaa. Hän sulloi huivin täpötäyteen laukkuunsa ja selitti, minne oli pysäköinyt. Puhe ryöpsähteli hänestä kuin juuri avatusta virvoitusjuomapullosta. Onnistuin seuraamaan hänen ajatustensa reittiä vain vaivoin.

Jaariteltuamme aikamme vaikenimme kuin yhdestä sopimuksesta. Pesin käteni ja kuivasin he huolellisesti, mutta kumihanskat tuntuivat nihkeiltä käsiin. Asettaessani pari sormeaa naisen kaulalle hän suoristi vaistomaisesti selkensä. Hengitys muuttui pinnalliseksi sormieni alla.

– No? hän sanoi kysyvästi ja katsoi minua ensimmäisen kerran silmiin.

Huomasin, että hänen silmänsä olivat hätkähdyttävän vihreät, tasaiset kuin maalipinta.

– Millaisen tuomion annat?

Naisen posket olivat kireät, hymyttömät. Irrottaessani sormeni pingottunut ryhti valahti, aivan kuin olisi roikkunut sormieni varassa. Taistelin kasvoilleni hymyn ja sanoin, että kaikki vaikutti olevan hyvin. Nainen seurasi katseellaan, kun pudotin kumihanskat roskakoriin.

– Hyvin? hän toisti, ja saatoin kuulla miten kysymysmerkki jäi ilmaan roikkumaan.

Selitin tilanteen parhaani mukaan. Tilanteeseen nähden hän saattoi hyvällä syyllä pitää itseään onnekkaana. Tilanne olisi ollut eri, jos hän olisi menettänyt tajuntansa kotona. Ohikulkijoiden ripeys oli kukaties pelastanut hänen henkensä.

– Jo lapset osaavat pistää itseään, sanoin. – Ja tietysti narkomaanit.

Nainen ei yhtynyt nauruuni. Hän nyökytteli mietтелиäästi sanojeni rytmissä. Yllätyksekseni hän vaati, että jatkossa selvittäisimme verensokerin lisäksi kilpirauhasen toiminnan. Lisäksi hän oli lukenut muutamia muita juttuja, jotka kannattaisi tarkistaa. Näin miten hän innostui, lumoutui vaihtoehtoista, jotka ammuin yksi kerrallaan alas.

– Anna minä huolehdin tutkimuksista, sanoin.

Hän sulki loukkaantuneena suunsa. Kallistuini mustan pöytäni ääreen ja olin tyytyväinen, ettei hän voinut nähdä, mitä kirjoitin.

Hyvästeltyäni naisen mietin, pitäisikö minun mennä kanttiinini. Tähän aikaan siellä saattoi vielä asioida rauhassa. Erityisen viihtyisänä kahvilaa ei voinut pitää, mutta siellä myytiin aivan kelpollisia sämpylöitä ja välillä tuoretta pullaa.

Kävellessäni pitkää, suljettujen ovien reunustamaa käytävää kuuntelin tuttuun tapaan aulan synnyttämiä ääniä. Tässä rakennuksessa, ajattelin, kuten kaikissa muissakin vastaavissa, soi oma selkeä, tunnistettava melodiansa. Kaupoissa se oli kireä, hakkaava nostalgia. Graniittiseinäisten pankkisalien akustiikka oli huomattavasti koleampi. Niissä ilman täytti korkeiden korkojen kiirettömäksi pakotettu kopse. Hyviläni panin merkille, että täällä musiikin poljento oli erilainen, jopa melankolinen. Sen synnytti vuoroin pidätelty hengitys, kumisandaalien pohjien vuoroin tasaisesti rullaava, vuoroin epäviereisesti läpsähtävä ääni.

Kahvilan tiskin taakse oli ilmestynyt uusi hitaanpuoleinen myyjä. Kysyin, milloin hän oli aloittanut ja toivotin hänet tervetulleeksi ”tiimiin”. Hän kiitti ja kysyi, mitä halusin. Hermostuksissaan hän puhui tuotteista ja materiaaleista viitatessaan leipiin ja niiden täytteisiin. Valitsin vitriinistä kauraleivän, jonka materiaalina oli juusto. Tilaukseni ei saanut häntä edes räpäyttämään silmiään. Söin leivän ikkunapaikalla, mutta säästin kahvin huoneeseen.

Hississä asetuin muiden päivänsä läpi tarpovien lääkäreiden varjoon. Oman kerrokseni hiljaisuudessa minut valtasi synkkyys. Seinän vierustalla kasvoi valtavia, kattoon asti kohoavia ruukkukasveja, joita olin alkuun pitänyt komeina – nyt niiden elämää jäljittelevä muovimainen vehreys sai minut surulliseksi.

Huoneeni sijaitsi aivan käytävän perällä. Jonain erityksen huonona päivänä olin laskenut, kuinka monta askelta sinne oli. Minulla oli omat keinoni selvittää välimatkasta. Välitin katsomasta potilaita silmiin, herättämästä heissä toiveita.

Pysyttelin tasaisesti asennettujen kaakeleiden muodostaman sauman päällä. Liikkumattomina odottavat ihmiset näyttivät hädin tuskin eläviltä, he olivat kuin huonosti toisiinsa sopivien kalusteiden toimimattomia osia. Hetkeksi puristin silmäni kiinni.

– Millainen päivä? kollega sanoi oveaan avatessaan.

Hän katsoi minua huolissaan. Sääli hänen potilaitaan, jos tuo oli hänen osaaottava ilmeensä.

– Same old, same old, sanoin reippaasti ja pakotin taas silmäni auki.

Käytävä avautui eteeni koko tavanomaisuudessaan. Katso mattakin oli selvää, millaisia esteitä minulla oli edessäni. Ristittyjä jalkoja ja käsiä. Vääntyneitä, ryhdittömiä selkiä, selkänojille rytättyjä vaatteita. Tyytymättömään irvistyksen kääntyneitä suita. Mustalla muovilla päällystettyjen käsinojien hermostunutta napsuttelua. Suljin oven ja nojasin hetken päätäni ovenpieleen.

Kuulin oven läpi potilaiden päällysvaatteiden hermostuneen kahinan ja vaimealla äänellä vaihdetut kuulumiset. Avatessani oven päät kääntyvät, kädet tarttuvat toiveikkaina takkeihinsa. Oliko jo heidän vuoronsa? Kenen nimen minä mahdoin sanoa seuraavaksi.

– Kallström.

Mies nousi, ja täytti koko oviaukon.

– No niin, minä sanoin ja päästin hänet sisään.

Sen enempää minulle ei tullut sillä haavaa mieleen.

2

Aina

Mielestäni en vaatinut liikoja. Aamutuimaan vaihdoimme tiskillä muutaman yhdentekevän sanan. Näin, miten hermostuneeksi hän tuli seurassani. Ja kuitenkin meillä oli jotain, jota voisi kuvailla historiaksi. Työtoverini eivät tienneet suhteemme laadusta. Olin yöpynyt hänen luonaan harvemmin kuin olisin halunnut, mutta ne eivät olleet mitään mieleenpainuvia kohtaamisia. Herätessäni hän oli useimmiten jo noussut. Joka kerran toivoin, että hän olisi maannut kiinni minun selässäni, mutta pian ymmärsin, että hänelle ruumis oli tutkimuksen, ei mielihyvän kohde.

Edellisestä yhteisestä yöstä oli jo kolmisen viikkoa. Tullessani keittiöön hän istui pöydän ääressä kahvia juoden. Tartuin ohimennen hänen käteensä, ja hän säpsähti silminnähdän. Sormeni olivat kuin viisi kiemurtelevaa kastematoa, jotka hänen

teki mieli ravistella matkoihinsa, hikisiä lieroja, joiden paikka ei ollut aamupalapöydässä.

Hetkeen Kai ei sanonut mitään. Mutta sitten, hillitysti kuten aina:

– Voisitko ystävällisesti irrottaa otteesi.

Hän hymyili nopeasti. Suupielet nytkähtivät, sitä ei oikein edes huomannut hymyksi.

– Ei millään pahalla, mutta minulla on käsilleni nyt muuta käyttöä.

Ja minä irrotin, etsin katseellani kuppia, varmasti hänen tilavassa keittiössään olisi yksi minullekin. Sanoin, että minulla oli kiire, ja hän sanoi samaa, vaikka luonnollisesti tiesimme toistemme työajat muutenkin. Hän lähti perääni vasta kun arveli reitin olevan selvä.

Silti aloin heti tiskin taakse päästyäni miettiä, näkisinkö hänet ruokalassa. Jonottamisessa oli jotain tasa-arvoista, selittämättömän levollista. Hän oli minua kärsimättömämpi, nappasi tarjottimen edellä jonottajien leveiden lanteiden välistä ja seisoi sitten tarjotin epämukavasti rintaansa vasten, kun ei mahtunut asettamaan sitä linjastolle.

Hänen malttamattomuutensa oli luettavissa hänen hartioistaan. Meidät erotti kolme selkää. Niiden takaa saatoin tarkkailla hänen lainehtivaa tukkaansa. Hän näytti ikäistään nuoremmalta ja taisi tietää sen itsekin. Hänessä oli turhamaisuutta, orastavia ongelmia, joista hän ei ollut tullut vielä tietoiseksi. Hänen ryhtinsä oli käynyt kumaraksi. Ei niin kuin vanhoilla ihmisillä, vaan sellaisilla, joille on tullut tavaksi katsoa jalkojaan vastaantulijoiden sijaan.

Viime aikoina hän oli käynyt ruokalassa harvakseltaan. Se sai ajatukseni karkaamaan levottomaan suuntaan. Kenties hän oli minulle selityksen velkaa? Vaikutti joka tapauksessa siltä, että matkamme oli metaforanakin selvästi päättynyt. Katsoin heltyneenä, miten hiukset kiertyivät hikisinä paidankauluksen alle. Oliko jonottaminen hänen selkänsä takana todellakin sukua läheisyydelle? Joskus toivoin, että hän aistisi läsnäolon yhtä vahvasti kuin minä aistin hänen. Mutta kääntyessään linjastolta kohti vapaata pöytää hän ei noteerannut minua millään tavalla.

Kaikesta huolimatta katselin häntä mielelläni. Kuvittelin, että olisin ensimmäinen, joka huomaisi päälaelta mahdollisesti harvenevat hiukset. Pidin niskan luista kyhmyä yksityisomaisuutenani. Kukaan ei ole kuljettanut sen yli kättään. Hänen selässään oli arpia nuoruuden aknesta. Minua ne eivät häirinneet. Epäilen, että hän ei ollut yhtä suopea minun virheilleni.

Katsahdin ruokalan tarjonnan tietokoneen näytöltä. Minun oli tapani mukaan vaikea päättää mitä tilaisin. Seinällä olevasta taulusta näin, että hissi oli noussut hänen kerrokseensa. En näkiksi häntä tunteihin, välillä kadotin hänet kokonaisiksi päiviksi. Aikani kuluksi laskin kohtaamistemme määrää. Olin muistellut niitä niin paljon, että ne alkoivat muistuttaa elokuvaa. Esittämässäni kohtaauksessa peitin riisuuduttuani hämilläni rintani. Ne eivät olleet kauniit, ne olivat aivan eri paria eivätkä painostaan huolimatta roikkuneet levollisina, vaan osoittelivat oikeaan ja vasempaan. Niillä ei ollut koskaan ruokittu ketään ja siksi en osannut suhtautua

niihin hellyydellä, niiden hyödyttömyyttä oli mahdotonta antaa anteeksi.

Kerran sanoin sen hänelle ääneen. Rintojen tarpeettomuus on sen lupauksen pettämistä, joka elämästä on annettu. Hän kiirehti heti sanomaan, ettei ole koskaan harkinnut lasten hankkimista. Ehkä hän tarkoitti sen minulle varoitukseksi.

– Etkö edes kenenkään kanssa, jota rakastat, kysyin. Ääneni oli neutraali, mutta silti se teki minut surulliseksi. Tuntui pahalta, ettei mikään muistuttaisi minusta kuolemani jälkeen. Kohtalonani on unohtua vetiseen kuoppaan, jossa kukaan ei kävisi minua katsomassa, ei ainakaan hän, ei mies, joka on varmasti tottunut ajatukseen kuolemasta, pitää sitä luonnollisena.

Olen aina vihannut ihmisiä, jotka sanovat, etteivät pelkää kuolemaa. Heiltä puuttuu mielikuvitusta. He näkevät linnunpojan, joka on pudonnut pesästään, tai hyttysen, jonka liiskaantuneen ruumiin he puhaltavat kuumana kesäpäivänä hionneelta käsivarreltaan, eivätkä edes havaitse kuoleman läsnäoloa. Päiväperhon elämä ei tee heitä murheellisiksi. Miten niin vähän voisi olla tarpeeksi?